

szerinte egész egyszerűen az, hogy egyáltalán nem tudományos. Mint a legtöbb szociáldemokrata és némely jobboldali „marxista“ elsősorban is tagadja a dialektika és a materializmus közti szükségszerű belső összefüggést. Marx felhasználja a hegeli dialektikát, — mondja. S. Marck, — de egészen más területre ülteti át, mint amilyenre az szánva lett, a legnaivabb és mindenféle metafizikától a legidegenebb realizmus területére (S. Marck, *Hegelianizmus és marxizmus*); s épp emiatt Marx nem volt képes, a jeles szocialista professzor módján, saját módszertanát kidolgozni, úgy hogy a marxista dialektika bírálatánál csak Fr. Engels vulgáris írásait használhatjuk, amelyeket az ortodoxok Uljanovval az élükön hivatalos kánonná avattak. Marck szigorúan bírálja Engelst és még szigorúbban Uljanovot, ám csupa nyájasság a klerikálisokkal és különösen a „dialektikus teológusokkal“ szemben: „Sehol sem vitatják annyit a dialektika kérdését mint a vallási gondolkodásban; mivel itt csak az élet megértésének sarkalatos, döntő kérdéseiről esik szó; az ember és isten viszonyának alapvető vallási kérdése egyik sajátos formája a véges és végtelen, a relativ és abszolút viszonya alapvető dialektikus kérdésének, ezért egyáltalán nem meglepő, hogy a dialektikus theológia problémáfelvetési módja a jelenkori filozófiai érdeklődés gócpontja“. (*A dialektika...* I. 94. o.) Így helyezi a szocialista professzor a vallási problémákat a világ közepébe. Az újhegelianizmus dialektikájának, legyen az Kronerrel spekulatív, Lieberttel tragikus, Marckkal kritikai, egyetlen célja: elhomályosítani a válság valódi dialektikáját. És ez a taktika mindig ugyanaz: a társadalmi rendszer válságát az ember és az emberiség állandó válságává szublimálni.

Ha, mint Engels írta (*Forradalom és ellenforradalom Németországban* című művében), Hegel a maga módján azt fejezte ki, hogy a német polgárság a politikai hatalom átvétele, úgy a mai újhegelianizmus azt jelenti, hogy a hatalom elvesztése előtt áll...

AZ ÁTALAKULÁS NAPLÓJEGYZETEIBŐL (1929—32.)

Írta: ANDRÉ GIDE

Legyünk csak utópisták azok szemében, akik nem akarnak hinni a haladásban. Az emberi élet minden javulása kezdetben utópiának tettett ugyanezen aggályoskodó és maradi szellemek előtt.

— „A világ mindig ilyen volt“, mondják; és nyomban utána a következtetés: „És mindig is ilyen lesz.“ Mindig voltak háborúk; tehát mindig is lesznek, stb...

Minden marad a régiben. Ezek a szellemek, akik a haladást tagadják szükségszerűen nem is hisznek benne, azért, hogy biztosítsák és megerősítsék a vallás, a család s a haza számukra oly becses eszméit. Nem kevésbé iparkodnak megvédeni előlünk a hagyományt, amelyet az örökösödés útján szerzett tőkékkel azonosítanak. Ah! milyen nehezen szakadnak el az emberek a multtól! Nem is beszélve természetesen a mult eltakarításáról; de csupán elszakadni is milyen nehezükre esik. Már csak a konokságuk, a multhoz való görcsös ragaszkodásuk is erőszakosságra ragadtathat bennünket. Ha legalább hajlandók lennének belátni, hogy az ami valaha támasz volt, ma akadály, és hogy az emberiség nem tud feljebb emelkedni anélkül, hogy el ne rugná magától a létrát, amelyen fölhang. Azonban pontosan szólva ők nem ismerik el, hogy az ember feljebb emelkedik. Annak leszögezése érdekében, hogy az ember nem válto-

zik, nem változhatik, azt hangoztatják, hogy mindig is olyan volt, mint amilyen.

*

Az atlasz-cipőjű Spanyolország sokkal bőszerűbben gyujtogatja fel kolostorait, mint valaha is Voltaire hazája tette. Joggal mondhatni, hogy volt honnan örökölje e kilengéseket és, hogy az Inkvizíció már régóta előkészítette ezeket a megtorlásokat. De nem is szükséges ily messzire visszamenni. Kétkedem benne, hogy ez a dühöngés valódi felszabadulás jele, sajnos! Van ebben valami görcsös, ami nagyon könnyen mulékony-nak bizonyulhat.

Azok, akik ez erőszakosságok miatt méltatlankodnak, mondják meg, hogyan bujhat ki a csibe a tojásból anélkül, hogy feltörnő a héját?

Szeretnék elég sokáig élni ahhoz, hogy lássam az oroszok nagy tervének sikerét és az európai államokat arra kényszerülni, hogy meghajoljanak az előtt, amit makacsul félreismertek. Hogyan is volna lehetséges egy ennyire új, ennyire teljes újjászervezés egy megelőző mély bomlási időszak nélkül? Soha sem fordultam szenvedélyesebb kíváncsisággal a jövő felé. Egész szívemből helyeslem ezt a gigászi és mégis oly' annyira emberi vállalkozást. Azok, akik a legszívesebben kétkednek a sikerében éppen a *hivők*, akik a legnagyobb megvetéssel viseltettek a kétkedés iránt, mihelyt ez az ő vallásos meggyőződésükre vonatkozott. Nem ismerik el egy az ő misztikus hitüktől annyira különböző rend hitét; amely annyira más, hogy egyenesen az övék ellen fordul. S ezzel a beteljesedett, egészen természetes és gyakorlati csodával szemben (noha igazán a szavakkal való visszaélés ezt csodának nevezi) ép' ők játsszák a kétkedőt; habár itt is a terv sikerültének legelső feltétele: eltökélten hinni, hogy sikerülni fog. Távolról sem az értelemmel ellentétben, hanem azzal összefogva, — s az észnek kell itt diadalmaskodnia.

*

A *hivők*ről

Amit akarniok kell, előre kijelölték a számukra. És, hogy az egyzsersmind a legjobb is, ime ez az ami nem képezi majd kétség tárgyát. Semmi kutatásra áldozott idő, iparkodás, — elfecsérelt időnek tartanak azt, amire énünk legértékesebb hajlandósága törekszik s áldozza erejét.

Nem a romok helyreállításáról van szó többé, hanem új építkezésről, olyan talajon, amelyet előbb ki kell próbálni. Mindent ismét szóba kell hozni, meg kell vitatni; nem szabad elfogadni csak azt, amit igaznak találunk és amiből minden miszticizmust kiüztünk. „Miszticizmus“ alatt mindennemű vakhitet értek.

*

A miszticizmus gyűlölete... igen, kétségtelenül. És mégis gyötrelmem misztikus természetű. Hogy annyi szenvedés hiábavaló maradhat, ez a gondolat elviselhetetlen a számomra. Nem tudom, nem akarom elfogadni.

*

A spanyol forradalom, a Vatikán harca a fasizmus ellen, a német pénzügyi nyugtalanság és mindenek fölött az oroszok rendkívüli erőfeszítése... mindez parancsolóan elvon az irodalomtól. Két nap alatt valószínűleg felfaltam Knickerbockernek az ötéves tervről szóló könyvét...

Félórába telik amíg csuszva-mászva leszállnak a felvonógép nélküli bányák mélyére; másik félórába a visszatérés. Öt órai munka, fojtó levegőben guggolva; a paraszt-újoncok megszőknek; helyükbe lelkesen sorakoznak az új erkölcsökben nevelkedett, az előttük megvilágított előrehaladásban segíteni vágyó fiatalok. Teljesítendő feladat ez, amelynek

kedvvel vetik alá magukat. Ah! Mennyire megértem az ő örömeiket!

*

Számos kritikus akadt meg a *Vol de Nuit* című regényhez irt előszavam következő sorain: „Különösen könnyen tudom megvilágítani (*Saint Exupéry*) számára azt a paradoxális, részemre nagyjelentőségű lélektani igazságot: hogy az ember boldogsága nem a szabadságban, hanem valami kötelesség elfogadásában rejlik.“ Nyomban felkiáltottak, hogy ebben az igazságban semmi paradoxális sincs, s hogy ép' ellenkezőleg nagyon régóta elismert és elfogadott (legalább is általuk) s a paradoxális benne az, hogy nekem annyi idő kellett hozzá, hogy rájőjjelek. Nem veszik észre, hogy a paradox benne ép' az: az individualizmus végétén bukkanni rá erre az „igazságra“. Hozzá akarom még tenni, hogy ez az igazság azért nem tetszik előttük paradoxálisnak, mert nem értik meg helyesen; és, hogy egész más jelleget ölt aszerint, hogy az ember előzetesen fogadja-e el, vagy pedig maga érkezik el a felismeréséhez. Amiket az ember maga felfedez vagy újralfedez, azok élő igazságok; a hagyomány arra indít, hogy csak igazsághullákat fogadjunk el.

Végül, ha oly' hiven elfogadták azt, hogy az ember boldogsága az alávétésben rejlik, nem értem, hogy mi háborítja fel őket az öt éves terv etikájában.

*

Amíg csak a dolgok lerongyolódott állapotának, hazug hiteknek, a gondolat gyáva megalkuvásának hitvány palástolását láttam, határozatlan maradhattam, noha mindez egyre gyalázatosabbnak tűnt föl előttem. És mind határozottabban domborodott ki előttem az, ami ellen szívem és értelmem fellázadt és küzdeni akar; azonban nem elégedhettem meg pusztán tiltakozással. . . Most már nem csak azt tudom, hogy mi *ellen*, hanem azt is, hogy mi *mellett* — döntök. És csodálom, hogy azok, akik nemrég szememre vetették a „határozatlanságomat“, mind az ellenkező oldalon állnak. Ch.-L. Philippe általam is idézett levelének következő zárósort olvasták a fejemre: „Légy egész ember: válassz“; mintha nem tartották volna lehetségesnek, hogy az embernek más „választása“ is lehet mint az övék.

*

Jézus korában a társadalmi kérdés még nem vetődött és nem vetődhetett fel. Ha felvetődött volna, a józan ítéletre bizom, hogy melyik oldalra állt volna ő, aki mindig ragaszkodott ahhoz, hogy az elnyomottak és a szegények közt éljen.

*

Egy szinleges kérdésre válaszolva, azt mondta: „Adjátok meg a Cézárnak. . .“ Az emberek annyit adtak a Cézárnak, hogy semmijük sem maradt más számára. Azonban a szegény tudta, hogy mindaz, amit átenged a földi életben „később százszorosan visszafizettetik neki“. El sem képzelhető jobb befektetés!

*

Az új oroszok atheista törekvése az, ami ellenük fordít némely őszintén hívő lelket. Egy isten nélküli világra csak romlás, egy vallás, ájtatosság és imák nélküli emberiségre csak kárhozat várhat, — vélik ők. . . Nem látják be ezek a jámbor lelkek, hogy csak hamis isteneket lehet megsemmisíteni?! Az imádás vágya ott lakozik az emberi szív mélyén.

Azonban a vallás, egyedül az ő vallásuk, a *kinyilatkoztatott*, mondják ezek a jámbor lelkek. Az ember nem ismerheti meg az igazságot csak a kinyilatkoztatás által, amelynek ők a letéteményesei. Isten segítségével nélkül elért minden boldogság és harmónia merényletszerűnek tűnik

fel előttük; nem hajlandók ezeket valódiaknak elismerni; tagadják őket és minden jámborságukkal ellenük szegülnek. Hajlandók inkább boldogtalannak látni az emberiséget, semmint boldognak Isten nélkül; az Istenük nélkül.

*

A szocializmushoz való megtérés tiz éve divatos Németországban, — mondja nekem *Curtius*.

Nálunk a katholicizmushoz való megtérés. Egész röviden „megtérésnek” nevezik; mintha másféle megtérés nem is létezhetne. Jómagam szá-
vem és gondolkodásom szerint mindig is szocialista voltam; még ha meg-
maradtam is kereszténynek; és ép’ emiatt esett nehezemre egyiket a má-
siktól elválasztani és még inkább egyiket a másikkal szembeállítani.
Magamtól soha sem jutottam volna el ideig. Emberekre és esemé-
nyekre volt szükség, hogy okuljak. Ne beszéljenek az én esetemben „meg-
térésről”; nem változtattam irányt; mindig egyenesen előre mentem; foly-
tatom; a nagy különbség az, hogy hosszú ideig semmi egyebet nem láttam
magam előtt, mint pusztá teret és a magam buzgalmának a kivételését.
Most valami felé irányítom lépteimet; tudom, hogy valahol az én határo-
zatlan kívánságaim megszerveződnek és álmom valóra válik.

(Fordította: Korvin Sándor)

AZ ÚJ TÖRÖKORSZÁG

Irta: LÁZÁR VILMOS (Budapest)

Törökország is azok közé az államok közé tartozik, amelyeknek te-
rületét, kül- és bel-politikáját, valamint egész társadalmi, gazdasági és
kulturális strukturáját a világháború és az ezt követő változások telje-
sen átalakították.

Törökország a világháborúban a központi hatalmak oldalán harcolt.
A bolgár fegyverletétel után Törökország ellenállása is megtört és 1918.
okt. 20-án a győztes Entente-hatalmakkal fegyverszünetet kötött. Török-
országban is, mint minden legyőzött államban entente-barát kormány
alakult és ezeknek delegátusai megkötötték 1920 augusztus 10-én a
Sèvres-i békét. Ez a béke Törökországnak csak európai részeit hagyta
meg, különben megfosztotta összes birtokaitól; Konstantinápolyt nem-
zetközi (francia, angol) haderők szállották meg, leszerelték a Dardanel-
lák erődítményeit, Kis-Ázsiát felosztották s a győztes hatalmak igazga-
tása alá helyezték, Szmírnát és vidékét Görögország kanta. Szíriát fran-
cia védelema alá helyezték, Mezopotámiában Irák néven új királyságot lé-
tesítettek angol protektorátus alatt. Közben Angorában Musztafa Kemal
az Entente-barát konstantinápolyi kormánnyal szemben ellenkormányt ala-
kitott és függetlenségi mozgalom szervezésébe fogott. Kemal kormánya
jegyzéket intézett a párisi békekonferenciához, melyben tiltakozott a
Sèvres-i béke pontjai ellen és általános nemzeti felkelést hirdetve az En-
tente ellen, megkezdte a hadsereg szervezését és megindult Konstantiná-
poly irányában. A teljesen erőtlén szultáni kormány engedve az Entente,
főleg az angolok nyomásának, Kemalt, mint lázadót in contumaciam ha-
lálra ítélte. Miután Kemal csapatai már Konstantinápolyt fenvegették,
Anglia görög csapatokkal erősített sereggel vonult a város védelmére. A
felkelő csapatok eleinte sikertelenül harcoltak, de később mind nagyobb
hadi sikereket értek el. Közben Kemal nagy diplomáciai győzelmet is ara-
tott, mert 1920 augusztus 20-án egyezményt kötött a Szovjetunióval,